

ALEXANDRU VLAD

(31 iulie 1950, Suceagu, Cluj – 15 martie 2015, Cluj-Napoca)

sub egida

FUNDAȚIEI TRANSILVANIA LEADERS

Prozator, poet și traducător. Facultatea de Filologie a UBB Cluj (1982). Debut absolut în *Echinox*, 1973. Volume publicate: *Aripa grifonului*, povestiri, 1980; *Drumul spre Polul Sud*, proză scurtă, 1985; *Frigul verii*, roman, 1985; *Fals tratat de conviețuire: trei tablouri din secuime și un malaxor* (în colaborare cu Daniel Vighi, András Visky, într-o versiune concepută și editată de Marius Lazăr), 2002; *Sticla de lampă*, proză scurtă, 2002; *Viața mea în slujba statului*, povestiri, 2004; *Vara mai nepăsători ca iarna*, publicistică, 2005; *Curcubeul dublu*, roman, 2008; *Măsline aproape gratis. Proze asortate*, 2010; *Ploile amare*, roman, 2011; *Poemele/ The Poems* (traducere în engleză de Virgil Stanciu), poezii, 2015; *Omul de la fereastră*, roman, 2015. Editura Charmides a început, în anul 2019, publicarea operelor sale complete. Până în acest moment au apărut două volume: *Aripa Grifonului. Opere I*, 2019 și *Drumul spre Polul Sud. Opere II*, 2023. Prezent în antologiile: *Nuvela și povestirea românească în deceniul opt*, 1983; *Chef cu femei urâte*, 1997; *Generația '80 în proza scurtă*, 1998; *Competiția continuă*, 1994. Traduceri din Joseph Conrad, W.H. Hudson, Henry Miller, Vladimir Tismăneanu, Graham Greene, Alberto Manguel. Tradus în germană, franceză și engleză. PremiulUSR pentru Debut, 1980; Premiul Uniunii Scriitorilor din România, categoria Proză, 2011; Premiul Academiei Române, 2011; Premiul „Observator cultural” pentru Roman, 2012. Meritul Cultural în grad de Cavaler, 2004; grad de Ofițer, 2010. La Editura Școala Ardeleană, a apărut volumul *Acordul fin. Convorbiri cu Alexandru Vlad*, realizat de Daniel Moșoiu, format tipărit (2019) și ediție digitală (2025). În 2023, Editura Casa Cărții de Știință publică volumul monografic *Geografiile lui Alexandru Vlad* de Andreea Pop.

Alexandru Vlad

Măsline aproape gratis

proze asortate

Cluj-Napoca, 2025

Cuprins

Alungarea din Paradis	5
Zgomotele scrisului	9
Îngerul și bicicleta	13
Jason	16
Pălăria de toval	20
Nu fumați în bibliotecă!	22
Dialog	25
Minima Dioptrica	28
Wagner și nevăstuica	31
Scăunelul	34
Q. E. D.	37
Umbra pe plămâni	43
Beclean pe Someș	48
Note în decembrie	51
Iarna	62
Primăverii, 50	66
Atropină	71
Una mică și incertă	74
Ultimul act	78
În câmp deschis	81
Bere fără alcool	85
Casele gemene	88
Portret de revoluționar și addenda despre Revoluție	91
Viața, ca un cerc	98

Cafea	102
Vorbitorul	105
Un perete subțire	109
Violul	111
Fără titlu	116
Memento	120
Prietenii din irealitatea imediată	123
Șapca poetului	125
Briceagul	129
Despre statui. Opinia unui practician	131
Scherzo	139
Terminus Paradis	142
Post-scriptum la un bilețel	146
Trenulețul	149
Furtuna	155
Roman	158
Măsline aproape gratis	166
Arheologie	172

Addenda

Oliven fast umsonst	179
Des olives pour presque rien	186

© Editura Școala Ardeleană, 2025

Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleana.cluj.ro,
redactie@scoalaardeleana.cluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleana.cluj.ro,
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleana.cluj.ro

Descrierea CIP se găsește la Biblioteca Națională a României.

ISBN: 978-630-314-283-8

Notă

Ediția de față o reproduce întocmai pe cea publicată în 2015, la Editura Eikon.

Textele din această carte au apărut, inițial, în diferite publicații, precum *Vatra*, *Familia* și *Observator Cultural*. Pentru apariția în volum, au fost revizuite de autor.

Copertă: G. MULTIMEDIA
Editor: Vasile George DÂNCU
Redactor-șef: Alina HUCAI
Redactor: Toni CHIRA
Tehnoredactare: Ioachim GHERMAN

Alungarea din Paradis

După alungarea lor, cam intempestivă, Adam și Eva s-au oprit, mai mult ca sigur, o clipă la ieșirea din Paradis: încotro puteau s-o ia? În primul rând, nu aveau de unde ști cât de mare este lumea, în ce constă ea în afara perimetrului original și ce primejdii cumplite ascunde. După cum tocmai constataseră, nici măcar Paradisul nu fusese lipsit de primejdiile și capcanele lui. Avuseseră o clauză pe care tocmai o încălcaseră și Stăpânul se dovedise necruțător. Ori, în Paradis, micile abateri n-ar fi trebuit să aibă consecințe irecuperabile. Paradisul nu trebuie să fie intransigent. Erau acum ca doi extraterestri pe o planetă nouă, ca doi logodnici aruncați în stradă de proprietar. Animalele și copacii (proaspăt botezate toate de Adam) rămăseseră înăuntru. Rămăseseră oare? Iar dincolo de orizontul pustiu, scădea lumina și era capătul lumii.

Voi mă veți întreba cum anume era ieșirea din Paradis: să fi fost o poartă care se trântise în urma celor azvârliți afară? Nu neapărat. Ieșirea putea fi, de exemplu, printr-o ravină, ca și valea îngustă (pentru cei care au văzut-o) prin care se iese de la Muntele Athos în direcția Tessalonikului. În unele reprezentări, este vorba de o prăpastie.

Oricum, mai mult ca sigur era seară și ploua. Asta de unde o știu? E adevărat, Biblia nu menționează prea multe despre circumstanțele acestui nefericit accident, hotărâtor pentru toată seminția omenească, dar după spaima cu care-i pomenit momentul până și în Cartea Facerii (3;1-24), n-avea cum fi altfel. Decizia s-a luat la bilanțul zilei. Pe urmă, mânia lui Dumnezeu știm cu toții cum se manifestă: cu tunete și fulgere care, odată declanșate, antrenează fără îndoială aproape întotdeauna ploaia.

Bagaje nu prea aveau, nici măcar hainele de pe ei. Condițiile meteo nu erau, nici pe departe, cele din incintă. S-o ia spre stânga sau spre dreapta? Le era totuna, din moment ce drumul înapoi nu era posibil. Orfani alungați pe nepușă masă de unicul părinte. Cine are puterea să-și imagineze o asemenea scenă? Artiștii au încercat. Astfel, episodul, evident, nu lipsește de pe tavanul Sixtinei, undeva la mijloc, imediat după scena croirii Evei din coasta lui Adam. Cei doi sunt alungați de un înger care-i pune lui Adam sabia-n gât. Mai devreme, Masaccio (în capela unei biserici din Florența) ni-i arată pe cei doi expulzați de-un înger îmbrăcat în roșu, care parcă-i împinge cu puterea respirației. Adam își acoperă privirile umilit, Eva plânge disperată, acoperindu-și cu mâinile pubisul și sânii. Hans Holbein, în ilustrațiile la Biblie, și Lucas Cranach ne arată o catastrofă parcă și mai teribilă, dacă se putea, la ultimul fiind vorba de o alungare intempestivă executată de un înger plin de zel:

manifestarea antropomorfizată a furiei divine. Cum o fi fost resimțită, după aceea, lipsa lor în Grădină? Și oare aceasta nu tocmai de aceea fusese făcută? Sentimentul de singurătate al celor alungați, care deocamdată nu avea precedent, trebuie să fi fost perceput mai acut decât orice angoasă. O plajă nouă de sentimente avea să năvălească peste cei doi: frică, remușcare, sentimentul responsabilității. Și cum acestea nu mai puteau fi eterne, după pierderea nemuririi, s-au transmis din generație în generație. Eternitatea lor va putea fi recuperată după Judecata de Apoi.

Dar să ne întoarcem la acel moment de cumpănă: era seară, deci, și ploua. Și, încă o dată, de unde știu? S-o spun pe aia dreaptă: mi-aduc aminte cum, sătulă, chipurile, de boacănele mele, bunica m-a scos odată în fața porții și mi-a spus că sunt liber s-o iau încotro vād cu ochii. Nu știu care fusese ultima ispravă, spânzurasem pisica poate, dar acasă nu mai aveam ce căuta. M-a cuprins groaza. Lumea întreagă mi se părea plină de primejdii, foamea urma să mă macereze peste câteva ore, întunericul nopții să mă gătuie și să mă orbească la sfârșitul zilei. Ploaia părea spânzurată deasupra capului și nu aștepta decât să ajung ceva mai departe de casă. Să fiu și mai neajutorat. Singurul loc sigur și cald pe pământ era în curtea casei, patul era singurul culcuș inexpugnabil. Mi-au năvălit, fierbinți, lacrimile. Mi-era rușine de cei care m-ar fi putut vedea: pierdusem mai mult decât am știut că aveam.

La fiecare ieșire din sat se înălța o cruce mare, menită să-i apere tocmai pe cei care, din diverse motive, erau puși în situația să-l părăsească pentru mai lungă sau mai scurtă vreme. Aceste troițe au cam dispărut sau au rămas niște ruine, iar oamenii nu mai sunt protejați de vicisitudinile călătoriilor mai îndelungate sau mai scurte. Dar pe vremea aceea mai erau. De-acolo m-am întors să cer îndurare. A fost un fel de alun-gare de probă, o lecție pe care – spre rușinea mea, trebuie să mărturisesc faptul – puteam s-o folo-sesc mai bine. Și să află că orice iertare, cât de binevoitoare, se anulează dacă repeți greșeala.

Zgomotele scrisului

Scriitorul și-a pierdut, de-a lungul timpului, cea mai mare parte din privilegiile clasice. Nu mai este de multă vreme acela prin gura căruia vorbește însuși zeul sau Dumnezeu (pe care mi-l imaginez privindu-l încrunțat pe Dostoievski). Nu mai este nici preferat în saloanele celor bogați, beneficiarul mecenatelor sau oaspetele universi-tăților cu biblioteci enorme. Sau în prea puține locuri, în prea puține cazuri. Și acestea, totdeauna, în altă parte.

Uneori se întâmplă că nici nu mai vrea să fie: un scriitor portughez aproape clasic, candidat la Nobel, îmi spunea cât de mult se bucură că la noi nu e recunoscut pe stradă sau în cafenele. Cât de reconfortant este pentru el, ce oază de normalitate a cunoscut aici! După ce a reușit să se impună, după multe victorii în câmpul literelor, nu mai vrea altceva decât să-și apere intimitatea. Așa e în meseria aceasta – o jumătate de viață te strădu-iești să devii cunoscut și, dacă-ți reușește, cealaltă ți-o petreci încercând să treci drept un necuno-scut. Devii ostil și capricios ca vedetele de cinema și te acrește faptul că, până la urmă, îți dai seama că nu arăți la fel de bine ca acestea. Ce vrea

publicul de la tine? O carte? O găsește la librărie sau la bibliotecă. Dar probabil unii vor să se convingă că nu ești mai mult decât un om, alții – că ești totuși mai mult decât atât. O dihotomie pe care n-o mai suporti.

Și atunci scriitorul (celebru) se retrage undeva, cât mai ferit, ca să scape de zgomotele pe care el însuși le-a pornit cândva. Și trebuie să recunosc că ultimul lucru pe care mă gândeam că i-l va lua cineva este liniștea scrisului, acea tăcere în care el deapănă gânduri care refuză să se lege. Pentru că, mă refer acum la mine însumi, îmi găseam liniștea peste tot – în cafenele, în murmurul bibliotecilor, în tren. În mijlocul zgomotului, îmi făceam un cuib de liniște ca aceea pe care o cunosc doar surdomuții. Nu m-a văzut niciodată nimeni scriind, de parcă ar fi fost o îndeletnicire rușinoasă. Un abuz de sine. Mă retrăgeam într-un colț, până și în copilărie, ca să rotunjesc două versuri. Sau mă retrăgeam în câmp, unde vântul îmi fura foaia și mă întorceam acasă repetând expresia în gând, până când aceasta devenea din ce în ce mai străvezie și, până la urmă, se transforma într-un loc comun, ca un licurici care s-a stins la lumina zilei. Acum, mă retrag într-o cameră, lăsând restul familiei să se retragă în cealaltă. Am doar două. I-aud cum discută, cum se amuză și mă potopește uneori o curiozitate care mă face să-mi abandonez scrisul și să trag cu urechea, apoi să dau năvală peste ei, să beneficiez și eu de puțină normalitate.

Pe la începuturile vieții noastre comune, soția mea mi-a spus că-mi aude zgomotul pe care-l face penița stiloului când aleargă pe hârtie. Și c-o scotea din sărite faptul că era atât de ezitantă, nu avea niciun ritm. Ca urmare, s-a sculat, a luat o pernă subsuoară și s-a refugiat în cealaltă cameră. Deja aveam două camere – ne puteam permite acest lucru. Dar m-am simțit de pe atunci în primejdie. Așadar, cineva putea percepe scrisul drept o meserie zgomotoasă. Apoi, când tăcerea era perfectă, am auzit eu însumi scârțâitul peniței pe hârtie. Întotdeauna, la sfârșitul propoziției. Puțin rămas în urma gândului.

Dar iată că de zece ani am altă relație cu zgomotele, pentru că nu există săptămână în care să nu înceapă un șantier undeva în labirintul blocului de beton în care locuiesc. Cândva credeam că aș putea cere, pentru ceea ce fac, să fiu răsplătit cu bani sau relativă glorie. Acum am ajuns să nu cer altceva decât puțină liniște. Nu mai vreau un plus de recunoaștere – arta mea devine, din ce în ce mai mult, o aventură solipsistă. O experiență individuală. Cum a fost la începuturi.

Suntem o generație care va sfârși în blocurile acestea de beton. Pereții vibrează. Se aud bocănituri, percutații, o variantă enormă a frezei stomatologice. Încerc să-mi imaginez: acum se bat cuie, acum se dărâmă pereți, acum se introduc țevi, acum se pune parchet, acum se rașchetează parchet, acum se finisează ceva. S-a dus dracului turnul de fildeș. Apoi imaginația mă lasă și zgomotele continuă, scâpate de sub control

și fără sens, zile întregi. M-a lăsat deci și capacitatea interpretativă. Unde-s vremurile când se plângea vecinul că-mi aude mașina de scris? Când susținea că scriitorii n-ar trebui să aibă voie să stea la bloc, fiind ei sursa unui zgomot enervant. Că ar trebui să-și cumpere case izolate cu perdele de verdeață, cum văzuse el în filme.

Acum sunt sub mine, acum ceva mai la dreapta, acum undeva jos, la parter, acum nu-mi mai pot da seama – dacă nu cumva se strecoară pe cine știe ce cale și zgomotele de la blocul vecin. Sunt conectat la toate sursele de zgomot din cartier. Văd cum uneori, seara târziu, cineva duce pe furis saci întregi de moloz ca să-i ia, eventual, cei de la salubritate. Va trebui să dau o mită bună. Verific uneori sacii aceștia și mă-ngrozesc: betoane sparte cu armătura lor de fier cu tot. Până la urmă, blocul acesta se va dărâma și eu mă voi prăbuși în moloz până la parter cu calculator cu tot.

În toate blocurile cică e la fel. Mi-au spus confrății pe care i-am întrebat.

Cineva mi-a spus unde aș putea să scriu. În curtea enormă a vechiului combinat, unde e atâta liniște, încât se aud buruienile crescând. Și unde s-au aciuat ciorile în secții pustii. Și aceasta ar fi marea favoare, marea sponsorizare pe care statul mi-ar putea-o oferi, asemenea orașelor occidentale care își cedează vechile edificii industriale, pentru câțiva ani, artiștilor, înainte de-a fi dărâmate.

Îngerul și bicicleta

Stau în stradă și mă uit la lumea care trece. De fapt, păzesc o bicicletă. Nu e meseria mea, nu lucrez pentru primărie. Nu sunt nici pe departe omul atât de plictisit, atât de lipsit de ocupație, încât să-mi fixez ochii pe un obiect și să încep, așa, să-l păzesc ca să mă aflu în treabă. E cu ceva după ora prânzului, figura mea e relativ cunoscută și înclin solemn din cap de câte ori sunt salutată. Și iată că spre mine vine cu mâna întinsă un jurnalist bonom, cu figura rotundă și aerul inocent care, până la un anumit nivel, îți asigură succesul în orice carieră. Începem să flecărim. În scurtă vreme, aflu o mulțime de știri care nu mă interesează, aflu starea financiară a publicațiilor locale și câte ceva despre subtilele schimbări de forțe din consiliul local. Așa sunt jurnaliștii: nu doar că vânează știri, dar le și răspândesc imediat, ca să nu se adune în ei și să le cauzeze. Brusc, se oprește și mă trage după colț. Nu voia să fie văzut de un anume individ, pe care nu reușesc să-l depistez între cei care veneau dinspre centru. După colț, nu mai este același. Fluxul verbal i-a dispărut, ochii lui nu mai au asupra a ce să poposească și mă întreabă ce mai fac. N-apuc să-i

răspund, că din stradă intră pe străduță un individ nebărbierit, cu șapcă verde și fular galben, ducând o bicicletă de ghidonul căreia atârna o sarsana impresionantă. Încearcă să treacă prin spațiul prea îngust dintre noi și mașinile parcate. Bombăne ceva.

- Ești cumva Sorin Câmpan? îl întreb eu.
- Nu.

Omul vrea să-și vadă de drum și să treacă pe lângă mine, dar stau neclintit în fața lui.

- Nu ești Sorin Câmpan?
- Nu. Mă confunzi probabil, omule!

- A, nu asta e problema. Dacă nu ești Sorin Câmpan, nu poți lua bicicleta. Pentru că bicicleta aceasta este a lui Sorin Câmpan. El este acolo, în farmacie, și eu o păzesc.

I l-am arătat prin vitrina curată a farmaciei pe Sorin Câmpan, aplecat prin geamul unui ghișeu și explicând farmacistei ceva. Așa sunt farmaciile de colț - au vitrine mari în toate direcțiile. Omul mă privește ca să vadă dacă vorbesc serios, reazemă bicicleta de perete de parcă ar vrea să aibă mâinile libere ca să-mi ardă una, apoi o șterge cât îl țin picioarele, fără să mai privească în urmă. Alunecă, se lovește de mașinile parcate - nu e nici foarte sigur pe picioare -, dar reușește să se facă nevăzut într-un gang. Probabil, o curte cu două intrări.

Jurnalistul mă privește cu gura căscată, pufnește în râs, dar își amintește totuși că are treabă urgentă undeva. Apare și Sorin Câmpan, mă caută nedumerit din priviri, apoi vine la mine

și introduce cutiile de medicamente, una câte una, în sarsanaua lui oricum deja burdușită.

- O clipă m-am temut... începe el să-mi explice, dar eu o iau înainte. Știi de când am bicicleta asta? mă întrebă el grăbind pasul după mine.

O avea de mai mult de trei ani, probabil un record. Bicicletele lui, pentru că din când în când văd că e alta, nu sunt niciodată prea arătoase, dar mă asigură că sunt solide. Îmi face o demonstrație: încearcă frânele, mi-arată că roțile n-au niciun fel de joc. Șaua e îmbrăcată cu o căciulă de lână. Foarte comodă, mă asigură el. Nu răcești la gonade. Întotdeauna are agățată în ghidon o plasă doldora cu tot felul de lucruri. Uneori acolo zăngănesc metale, alteori sunt grele și moi.

- Zic, pentru că am trecut într-o dimineață, cam pe la unsprezece de fapt, pe lângă Biserica „Schimbarea la Față”, care-i tot așa, pe colț. Și m-am gândit să intru și să spun un *Tatăl Nostru*. Am rezemat bicicleta de perete, sub afișierul cu alea, evenimentele ecleziastice. Și când am ieșit, bicicleta mea nu mai era. O luase vreun...

Făcu un gest cu mâna. Adică cineva care a socotit că are mai mare nevoie de ea ca el. Uimitor, nu?

- Și ce-i fi vrut, să pună Dumnezeu un înger de pază? întreb eu oprindu-mă pe loc.

Dar el e departe de-a intui substratul întrebării mele.

- Oh, bănuiesc că din aceștia Dumnezeu nu are niciodată destui! apreciază el înțelegător.

Jason

Jason mă invită la masă, la cină, și nu doar că mă invită, dar știe la care restaurant. L-a găsit singur, l-a probat – cum se spune – cu o seară înainte, rătăcind solitar prin oraș. Asta în urbea în care eu stau de o viață și el abia de câteva zile. „Cum îi spune restaurantului?” întreb eu. Nu știe cum îi spune, nici nu i-ar putea citi numele, dar este undeva în centru. „Mai mult ca sigur, un local scump” trag eu concluzia. Nu e chiar scump, prețurile sunt decente, dar oricum nu contează – sunt, fără discuție, invitatul lui. Peste câteva zile se întoarce acasă, în Alaska lui natală, și vrea ca înainte să cinăm cum se cuvine în oraș. De fapt, nu e Alaska lui natală, pentru că Jason s-a născut în Cambodgia. Figura lui frumoasă, fără vârstă, de asiatic pedant, nu lasă nicio îndoială. „La șase fix e bine?” Finețea și politețea lui mă complexează. Nu înțelege glumele, îl pot amuza doar situațiile evident comice, istoriile povestite cu haz, dar în niciun caz glumele – acestea îl blochează: par să nu aibă niciun sens, sunt doar niște cuvinte încâlcite. Când e nedumerit, are un aer copilăresc, ca atunci când râde.

Când am ajuns în piața centrală, se lăsa seara. Peste tot ardeau lumini și iureșul mașinilor se mai potolise. Asta nu înțelege Jason – cum se lasă la noi seara atât de des. În Alaska, la Nome, e cu totul altfel. Face un gest să-mi arate până unde se ridică soarele pe cer și cum se învârte, apoi se lasă păgubaș: oricum n-aș înțelege. Profilul lui suprapus peste portalul gotic al catedralei Sf. Mihail mi se pare, pentru o clipă, tot atât de greu de înțeles. În România a căzut în toate capcanele posibile (la casele de schimb, la pompele de benzină), dar asta nu pare să-i fi afectat buna dispoziție.

Mă conduce spre acel restaurant central descoperit de el, doar la doi pași, și din hol o cotește printr-o ușă greu de văzut, după care urcăm scările în spirală, trecem printr-un hol pe bolta căruia plutesc niște muze desuete, pe care, fără îndoială, le mai văzusem, și iată-ne într-o sală spațioasă, bine luminată, cu mese puse, care parcă așteaptă nuntași. „Aici!” spune Jason mândru de sine. E liniște, e plăcut. Barmanul, șeful de sală, cele două chelnerițe și doi clienți la o masă, toți ne privesc curioși. Făcuseră o nouă intrare, dar sala era aceea a fostului Club al Oamenilor de Litere și Artă pe care îl frecventasem atâția ani. Cum aș fi putut s-o uit? Dichisită, împrăspătată, luminată excesiv, dar aceeași. Iar cei de la masă mă recunosc și mă salutară solemn. Mai buhăiți, mai liberi în gesturi, dar aceiași. I-am privit întrebător și-mi arătară ecranul mare, extraplat, de deasupra barului: peste o jumătate de oră este meci de fotbal. De undeva apăru și li se alătură